Bajrektarevic, Anis H.
Nincs ázsiai évszázad az egyesülés intézménye nélkül

Kissinger állítólagos híres mondását: „Ha Európával akarok beszélni, kit kell felhívnom?!" felhasználva a szerző megpróbálja vizsgálni, milyen közel van Ázsia ahhoz, hogy saját telefonszáma legyen. Összehasonlítja az európai multilaterális biztonsági rendszerek eredetét a jelenleg létező ázsiaival, felsorol több biztonsági kihívást, számos politikai ösztönzést ajánl, hogy miért is kell a világ legnagyobb kontinensének egy átfogó pánázsiai szervezetet létrehoznia. Ázsiában a fennálló biztonsági rendszerek kétoldalú megegyezések, és többnyire aszimetrikusak, míg Európában többoldalú, kiegyensúlyozott és szimmetrikus megegyezések vannak jelen (az amerikai és afrikai kontinensen szintén). A szerző állítja, függetlenül a lenyűgöző gazdasági növekedéstől: az ázsiai évszázad nem fog létrejönni, egy ilyen szervezet megalkotása nélkül.

Már több mint egy évtizede másról sem szólnak a neves tudományos folyóiratok, mint arról, hogy a 21. század Ázsia évszázada lesz. Ez a feltételezés javarészt azon a tényen alapszik, hogy a térség lenyűgöző gazdasági növekedést mutat. Ez a termelés és a kereskedelem növekedésének, a külföldi valuta készletnek és a legnépesebb ázsiai országok exportjának köszönhető. (A világ népességének közel egyharmada lakja a kontinens két legnagyobb országát.) A történelemből jól tudjuk ugyanakkor, hogy a gazdasági és/vagy demográfiai központok gyakran a perifériáikra terjeszkednek, kiváltképp akkor, ha a perifériák visszamaradottabbak. Ezt azt jelenti, hogy mindennemű (abszolút vagy relatív) változás a demográfiai és gazdasági erőviszonyokban hatással lesz az erőegyensúlyra és a „csillagállásra", amelyek jelenleg meghatározóak.

Mitől korszerűek az ázsiai védelmi rendszerek? Milyen kapacitással működik a preventív diplomácia, és milyen eszközök kerülnek terítékre akkor, amikor a korai figyelmeztetés, megelőzés, tényfeltárás, mechanizmuscsere, békítés mezejére lépünk az ázsiai színtéren?

Miközben a világon már mindenhol, évtizedekkel ezelőtt kiépültek a kontinentális egységek (Az Amerikai Államok Szervezete – OAS, Afrika Unió – AU, Európai Tanács, Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet – OSCE), a legnagyobb kontinensen ilyen szempontból problémás a helyzet. Már első ránézésre feltűnő a pánázsiai biztonsági és többoldalú struktúra hiánya. Az uralkodó védelmi rendszerek kétoldalúak és a legtöbbjük aszimmetrikus. A jól körülhatárolt és eltűrt „nem-agresszív" egyezményektől, a kevésbé formális egyezségeken keresztül egészen az ad hoc együttműködésig minden megtalálható a skálán. A multilaterális rendszer a kontinensen belül csak elszórtan található meg, és még azokon a helyeken sem igazán meghatározó, ami a biztonsági intézkedéseket illeti. A másik sokkoló tény pedig, hogy a kétoldalú struktúrák kapcsán a legtöbbször olyanokról beszélhetünk, melyek az egyik

oldalon egy ázsiai államot, a másikon pedig egy perifériáról való, vagy éppen egy külső pártfogót sorakoztatnak fel. (Ez már szinte definíciószerűen aszimmetrikussá teszi azokat.) Erre rengeteg példával szolgálhatunk. Amerika–Japán, Amerika–Dél-Korea, Amerika–Szingapúr, Oroszország–India, Ausztrália–Kelet-Timor, Oroszország–Észak-Korea, Japán–Malajzia, Kína–Pakisztán, Amerika–Pakisztán, Kína–Kambodzsa, Amerika–Szaúd-Arábia, Oroszország–Irán, Kína–Burma, India–Maldív szigetek, Irán–Szíria, Észak-Korea–Pakisztán, stb.

Valójában, a mai Ázsia az európai múlt visszhangjainak egyfajta keveréke. Egyszerre van jelen benne a Napóleon előtti és utáni, illetve a Népszövetség Európája. Mik az európai történelem legfontosabb leckéi? Az biztos, hogy van rengeteg. Bismarck egyesítette a gazdaság, demográfia és a hadsereg exponenciális növekedését, illetve a területi növekedést Poroszországban. Mindezt úgy, hogy profi módon felépítette és kalibrálta a 19. századi Európa bilaterális védelmének komplex rendszerét. Ahogyan az ma Ázsiában megfigyelhető, ez sem egy intézményesített védelmi struktúra volt, hanem egy tehetséges vezetőség, mely visszafogottságot és bölcsességet gyakorolt, némi rámenősséggel és katonai abszorpcióval vegyítve. Ez a taktika hosszú távú teljesítményre volt képes. Jóllehet, amint az új császár lecserélte a vaskancellárt (Bismarck), a provinciális, visszás-elméjű bizonytalan és militarista porosz gyakorlat küzdött (saját véleményük szerint a német Macht- és Welt-politikával) a világgal, két világháború során is. Ez is, csak úgy, mint Hitler későbbi felépítménye egyszerűen nem volt tisztában azzal, hogy mit kell kezdeni egy megerősödött Németországgal.

A törekvések és jóslatok a jelenlegi Ázsiával kapcsolatban, gyakran a Napóleon előtti Európára emlékeztet bennünket. Abban a korban a Német-Római Birodalom egyesített blokkja folyamatosan harcban állt a rendszer türelmetlen ellenzőivel. Ezek a komoly centrifugális és centripetális ingadozások Európában nagy eltéréseket okoztak, amennyiben a Richelieu bíboros és jakobinus Franciaország sikeresen függetlenítette magát, illetve a III. Napóleon és a második világháborút megelőző Franciaország elszigeteltté vált, amivel tulajdonképpen megalapozták a német támadást.

Ugyanakkor a fennálló ázsiai helyzet a Napóleon utáni Európa képére is emlékeztet, azon belül is leginkább az 1815-ös bécsi kongresszus és az 1848-as forradalmak közötti időszakra. Ha már itt tartunk, vessünk egy pillantást az említett „jelen Ázsiai helyzetre”.

Ma a legnagyobb ázsiai együttműködés az Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC), amely az egész csendes-óceáni partvidéket lefedi. Ez egy olyan fórum, amelyben a tagállamok egyfajta váróteremben vannak elhelyezve a WTO előtt. Egy szingapúri diplomata nemrégiben ezt mondta nekem Genfben: „Mi ebben a lehetőség? Hogy aláírjuk a szabad kereskedelmi megegyezést, lepacsizzunk Amerikával, regisztráljunk a Facebookra, és hogy vásárolgathassunk az interneten, amíg meg nem halunk?”

Két másik társulás, az Iszlám Együttműködés Szervezete (OIC) és a „Nem-felsorakoztatott Mozgalom” (Non-Aligned Movement – NAM), melyek remekül jelképezik a jól felépített multilaterális politikai erőket. Valójában azonban nem releváns egyik sem, hiszen szigorúan véve nem rúgnak labdába a biztonsági kérdésekben. Mindkettőnek szép számú tagsága van. (A második és harmadik legnagyobb multilaterális rendszerekről beszélünk, az ENSZ után.) Egyik sem fedi le

azonban az egész ázsiai politikai színteret, azaz fontos országok maradnak ki, vagy akár egyenesen ellenébe mennek.

Meg kell említenünk továbbá a Koreai-félsziget Energiafejlesztési Szervezetét (KEDO) és az Iránhoz kapcsolódó Kontakt (Quartet/P-5+1) Csoport. Mindkettőnek köze van a biztonsághoz, de inkább aszimmetrikus megközelítései ezek egy ország megfékezésre és visszatartására, jelen esetben ez lehet Észak-Korea vagy Irán. Ez történt a rövid életű SEATO-paktummal is, amelynek szervezete, a SEA (Ázsiai Szerződés Szervezete) egyből el is tűnt, mihelyt a kommunizmus közvetlen fenyegetése lelassulni látszott és meg is állt Francia-Indokinánál.

Ha már azt mondtuk, hogy egyes részek a Napóleon előtti időket idézik, akkor a Sanghaji Együttműködés Szervezete (SCO) és az Öböl Arab Államainak Együttműködési Tanácsa (GCC) kifejezetten a Napóleont követő történelmet juttatják eszünkbe. Azon belül a Keleti Konzervatív Szövetségre gondolunk. (Metternich-féle). Mindkét intézkedés egy közös, külső (ideológiai és geopolitikai) fenyegetettség ürügyén jött létre. Az aszimmetrikus GCC egy kívülről gerjesztett erő volt, amivel Amerika egyik kulcsszövetségesének, Szaúd-Arábiának sikerült elérnie az Arab-félsziget monarchiáinak csoportosulását. Ez kettős célú lépés volt, mely elsősorban a baloldali, Nasszer-féle pánarabizmus megfékezését célozta meg, ami republikánus típusú kormányzást képzelt el a Közel-Keleten. A másik cél pedig az volt, hogy ellensúlyozzák az iráni befolyást az Öbölben és kiszélesítsék a Közel-Keletet. A 2011. tavaszi közel-keleti zűrzavarra való reakció a legjobb bizonyíték arra, hogy miért is áll ki a GCC (szaúdi csapatok Bahreinban, illetve az *Al Jazeera* tv „kivizsgálása").

Az SCO már sokkal szimmetrikusabb struktúra. Az egész a kínai–orosz stratégiai normalizálás[1] során jött létre, (először a modern történelemben egyenlőségen alapult) hogy visszafogja a külső aspiránsokat (USA, Japán, Korea, India, Törökország, Szaúd-

[1] A kínai–szovjet kapcsolatok az antik Római Birodalmat juttatják eszembe. Moszkva úgy gondolta, hogy a szovjet típusú kommunizmus volt az egyetlen igaz és autentikus kommunizmus. Egy nagy szakadás vetett véget a teológiai (és geopolitikai) konfliktusnak az antik Római Birodalomban. A kínai–szovjet szakadás a kínai függetlenedés eredménye (főleg Nixon Pekinggel való megismerkedése után). A Római Birodalom szocio-gazdasági modellje a harmadik századtól komoly ellentétekkel találkozott. A Nyugat-Római Birodalom nem volt hajlandó semmiféle változás adaptálására. Be is rozsdásodott, majd szépen lassan eltűnt a térképről. A keleti régió sikeresen megreformálta önmagát és Bizánc tovább élt újabb 1000 évig. Halaszthatatlan újraformálásra szorult a hanyatló kommunista rendszer, ezért Gorbacsov és Teng Hsziao-ping is megfontolták a reformokat. Gorbacsov végül megtörte a Szovjetuniót a glasznoszty és a peresztrojka eszközeivel. Teng eközben sikerrel menedzselte a saját országát. Bátor, pontos és fontos szavakat olvashatunk a diplomata-író, Kishore Mahbubani írásában erről. (*Az új ázsiai félteke.* 2008.) Mahbubani állítja, hogy Gorbacsov átadta a Szovjetuniót és semmit nem kapott cserébe, míg Teng megértette a nyugati erő és hatalom valódi sikerét. Kína nem engedte a diákokat a Tiananmen téren tüntetni. Ennek eredményeképpen, Teng meghúzta a határozott vonalat, hogy elkerülje az orosz sorsot, és csak a peresztrojkát engedte meg. Kína túlélte, sőt még növekedést is képes volt felmutatni az elmúlt két évtizedben. Oroszország ezzel szemben a történelmi birodalma elvesztése után meredek pályán haladt lefelé. Gorbacsov az Egyesült Államokba költözött, ma egy vodka márka viseli a nevét.

Arábia) és hogy a forrásokat, a területeket, és a jelen társadalomgazdasági, kulturális és politikai vezetést vonalban tartsa.

A következő csoport az indiai szubkontinentális társaság, a Dél-ázsiai Szervezet a Regionális Együttműködésért (SAARC). Ennek a szervezetnek nagyon körülhatárolt a programja, ugyanakkor pedig sokkolóan hasonlít a Nemzetek Ligájára. A liga egy önzetlen csoportként maradt az emlékezetünkben, mely sorozatosan bukott el a tagok biztonságáért végzett munkában, és a kívülállók támadásai és nyomása is gyakorta sebezte. (A kívülállók: Oroszország, Egyesült Államok, Kína, Szaúd-Arábia). A SAARC tulajdonképpen áldozatul esett a két legerősebb tag, India és Pakisztán folytonos konfrontációjának. Azok ketten geopolitikai és ideológiai vitában állnak egymással (az egyik létezése csak a másik rovására megy). Ehhez hozzá jön az is, hogy bár a szervezet belülről van működtetve, mégis aszimmetrikus. Nem csak India mérete, de a pozíciója is probléma: a központiságával szinte lehetetlenné vált az, hogy bármilyen ügyben eljárjon a szervezet, India jóváhagyása nélkül. (Legyen az a kereskedelem, kommunikáció, politika, vagy akár a nemzetbiztonság).

Ha komoly fejlődést akarnak elérni a multilateralizmus terén, a kölcsönös bizalom, a kompromisszumkészség, és a közös nevező megkeresése a kulcs. Nagyon nehéz persze ez a folyamat, egy ilyen nagy és középre helyezkedő taggal (amely könnyen elrejtőzködik a problémák elől, a mérete és önbizalma révén).

Végül ott van az ASEAN (Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége), mely tíz délkelet-ázsiai nemzetet[2] foglal magában, amelyek a kiegyensúlyozott „multi-vektor" bel- és külpolitikát gyakorolják, (a benemavatkozási elv alapján). Ez a Jakarta és Indonézia központú[3] szervezet dinamikus múltra tekint vissza és jelenleg is ígéretes. Ez egy belülről erősített és szimmetrikusnak mondható megegyezés, a földrajzi központ köré csoportosuló nemzetekkel. (Olyan ez, mint az EU kiegyenlítettség esetében: Németország–Franciaország/Nagy-Britannia–Olaszország/Lengyelország–Spanyolország, mind földrajzilag egyensúlyozzák ki egymást. A déli térség tengelyén található „növekvő háromszög" (Thaiföld, Malajzia, Indonézia) alkotják az ASEAN magját, nem csak gazdasági és kommunikációs értelemben, de a politikailag is. Az EU-szerű ASEAN közösségi „útiterve" (2015-re tervezve) a szervezet energiáinak nagy részét igénybe veszi majd.[4] Jóllehet, az ASEAN sikeresen megnyitotta fórumait a 3+3 csoportok kapcsán, amely a jövőben egy pánázsiai fórumhoz is vezethet.

Mielőtt lezárnánk ezt a rövid áttekintést, ejtsünk még szót, két nemrégiben beiktatott, informális fórumról. Mindkettő külsősöket vonna be a köztehervisélésbe. Az egyik a Wall Street bankáraitól származik,[5] a BRI(I)C, mely egyelőre két ázsiai gazdasági,

[2] A tagok közé a közeljövőben bekerülhet Kelet-Timor és Pápua Új-Guinea is.

[3] Jelképes is lehet, hogy az ASEAN főközpontja, csupán 80 mérföldnyire található Bandungban tartott 1955. évi konferencia helyszínétől..

[4] Az összehasonlítás kockázatos, hiszen a történelem mindig megtalálja a módját, hogy ismétlődjön, de az optimizmus végül felülemelkedik. Az ASEAN-t úgy definiálhatjuk, mint a Maastricht előtti Európát.

[5] A mozaikszót eredetileg Jim O'neill közgazdász használta a egy 2001. évi jelentésében. A dokumentum azokkal az államokkal foglalkozott, melyek a Nyugat számára társadalmi,

demográfiai és politikai erővel rendelkezik (India és Kína), illetve egy perifériku s ereje is van (Oroszország). Indonézia, Törökország, Szaúd-Arábia, Pakisztán, Kazahsztán és Irán egy maréknyi nemzet, akiknek a nemzeti büszkeségük és gyakorlati érdekeik kiáltanak a BRIC-tagságért. A G20, a másik informális fórum, mely szintén ad hoc módon jött létre, miután nyilvánvalóvá vált, hogy a G7 számára fontos lenne egy nagyobb méretű támogatás, monetáris (valutaváltás), pénzügyi (megszorítások), téren, hiszen a (még mindig nem elsimított) gazdasági válság következményeit orvosolni kell. Mindenesetre sem a BRIC, sem a G20 nem teremtetta tagok számára nagyobb lehetőséget a Bretton Woods-i intézményekben (a teherviseléstől eltekintve), és a „bennszülött" ázsiai védelmi problémákon sem segítettek. A nemzeti büszkeségért való folyamodás útján, mindkét informális gyülekezet könnyedén összekuszálhatják a fontos forrásokat és az ázsiai államok feletti figyelmet, az aggasztó hazai, pánkontinentális problémáik rovására.

Nos, azzal együtt, hogy létezik az ENSZ rendszere, a Genfi Lefegyverkezési Bizottság, az ENSZ Biztonsági Tanácsa, a Vegyi Fegyverek Tilalmának Szervezete, (OPCW) és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (IAEA), az ASEAN ázsiaiaknak (a legmultilaterálisabbak) még most sincs egyetlen fórumuk, amelynek segítségével rendezhetnék a biztonsági ügyeiket. Szinte elképzelhetetlen, hogy megjelenjen egy szervezet Ázsiában, amely az Európai Tanácsra, vagy az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetre emlékeztetne.

A történelem figyelmeztet, ugyanakkor reményt is ad. A Helsinki előtti időkben Európa valóban veszélyes helynek számított. Az éles geopolitikai és ideológiai vonal áthaladt a kontinensen, kettévágva azt. A déli rész gyakorlatilag diktátorok kezébe került. Görögország (az ezredesek juntája), Spanyolország (Franco), és Portugália (Salazar), Törökország (omnipotens, laikus vezetés), a („fordított", nem európai gondolkodású) Albánia, és a Tito féle Jugoszlávia. A NATO és a Varsói Szerződés komoly hadseregeket sorakoztattak fel Európában, amelyek az egész pereputtyukkal együtt, gyakorlatilag egymás szomszédságában éltek. Mondhatjuk azt is, hogy az európai határokat nem mindenki ugyanúgy húzta meg. A nyugati oldal még arra sem volt hajlandó, hogy elismerje a szovjet fennhatóság alatt működő európai államokat.

Jelenleg Ázsiában nem is nagyon van olyan állam, amely ne állna területi vitában valamely szomszédjával. Az egész kontinenst átitatják a zöld és kék határ viták. A Dél-Kínai Tenger körülbelül egy tucat vitában érintett, amelyek főképp arról szólnak, hogy Kína tolja el magától a perifériákat. Ezeket a folyamatokat a szomszédok leginkább csak veszélyes és önző lépésekként tudják értelmezni. A tengeren él még egy nagy gazdaság, Tajvan, mely arra vár, hogy a pánázsiai megegyezés végre megszülessen arról, hogy hány Kína kell Ázsiába.

A megoldatlan területi problémák és a szórványos irredentizmus, a fegyverkezés és a nukleáris gondolatok, a kihasználás konfliktusai, az erőforrások és a tiszta víz kérdése hatalmas nyomást gyakorolnak a biztonságra, a védelemre és a stabilitásra Ázsiában. Az sem segít a helyzeten, hogy jelenleg egyre inkább erősödik a környezeti aggodalom,

---

gazdasági és politikai árucikkeket, valamint követelések nélküli munkaerőt jelentenek. O'Neill Brazíliát, Oroszországot, Indiát és Kínát tippelte meg jövőbeni tagnak, de a nemrégiben megtartott gyűléseken Dél-Afrika és Indonézia jutottak helyzethez.

amely újabb biztonsági problémákhoz vezet. Ez nem csak Tuvalu[6] számára probléma, de a Maldív-dzigetek, Banglades, Kambodzsa, Thaiföld egyes részei, Indonézia, Kazahsztán, a Fülöp-szzigetek, stb.[7] számára is. Mindehhez, ha hozzávesszük, hogy a gazdaság és a demográfia dinamikája[8] egyenetlen, megbizonyosodhatunk arról, hogy Ázsia egy valóságos puskaporos hordó.

Ázsia és Európa méretét összehasonlítani teljesen alkalmatlan (az utóbbi inkább egy hatalmas ázsiai földrész nyúlványa, egyfajta nyugat-ázsiai félsziget), az államok közötti hadműveletek mértéke már inkább összehasonlíthatók. Habár a mozgástér a Napóleon utáni Európa nagyhatalmai számára éppoly szűk volt a hadműveletekre, mint a mai Japán, Kína, India, Pakisztán vagy Irán számára.

Vessünk egy pillantást a Ázsia nukleáris helyzet sajátosságaira. Követve a történelmi analógiákat; ami visszatükrözi az amerikai nukleáris monopóliumot és az elszánt Oroszország éveit, az erőegyensúly elérése érdekében.

Amellett, hogy Ázsia hagyományos fegyverekből hatalmas készleteket és nagyszámú állandó hadsereget tart, Ázsia a hazája a kilenc ismert (bevallott és nem bevallott) nukleáris hatalom négy országának (plusz a periférián lévő Oroszország és Izrael). Csak Kína és Oroszország tagja a Non-proliferációs Egyezménynek (NPT (Észak-Korea kilépett 2003-ban, miután India és Pakisztán elutasította a szerződés aláírását). Ázsia szintén az egyetlen kontinens ahol atomfegyvereket telepítenek.

Amint az jól ismert, a hidegháború idején a két atom nagyhatalmat hatalmas geopolitikai és ideológiai összeütközések jellemezték (akiknek a fegyverkészlete messze túlszárnyalta az összes többi atom nagyhatalom készletét összevéve). Azonban a két ország rejtélyes, titokzatos és kiszámíthatatlan volt egymásnak,[9] az amerikaiak és

[6] Tuvalu, egy korall-szigetekből álló állam, komoly területvesztéssel néz szembe manapság.

[7] A részletes környezeti kockázatok (és a tiltott területek is) megtalálhatóak a CRESTA szervezet jelentéseiben.

[8] Egy érdekes, intellektuális vita fűti fel a nyugati világot. A problémák alapvetőek. Miért lett a tudományból vallás? (A gyakorolt gazdaság, az Adam Smith féle, 200 éves liberális elméleten alapszik, továbbá a 300 éves Hobbes és Locke féle filozófián. Miért lett a vallásból politikai ideológia? (A vallási szövegeket gyakran félreértik több kontinensen is). Miért vált a világi és vallási etika biocentrikus felfogásból antropocentrikus környezeti tudatlansággá? Ezek a viták kezdenek elterjedni az ászai elit körében. Egy biztos: Ázsia megértette, hogy egy globális (gazdasági) integráció nem helyettesítheti az életképes fejlődési stratégiát. A globalizáció, ahogy azt Ázsiában és másutt is látják, nem ajánl rövidebb utat a fejlődéshez, sem a társadalmi egységhez, környezeti szükségletekhez, a munkahelyteremtéshez, az oktatás és az egészségügy fejlesztéséhez.

[9] A Szovjetuniót titoktartásba burkolózott (egy politikai kultúra, egy kimagasló ország a többi közül, amit a szovjetek a cári Oroszországtól örököltek és tovább erősítettek) – ami zavarta az amerikaiakat. Az Egyesült Államok nyílt politikai vitáinak hangzavara pedig az oroszokat zavarta, ami a két fél számára lehetetlenné tette megjósolni a másik lépéseit. A szovjeteket az Egyesült Államokban mindenütt jelenlévő nyílt politikai viták, a másik részről az amerikaiakat pedig a Szovjetunióban történő bármiféle politikai viták hiánya zavarta. Az amerikaiak jól tudták, hogy a valódi erő a kormányon kívül, a politikai bizottságban tartózkodott. Ez olyan volt, mint egy fekete doboz (használva a kissingeri allegóriát), dolgok mentek be és jöttek ki, de senki sem tudta kitalálni mi történik a bizottságon belül. Amikor egy különleges döntést meghoztak, akkor azt, tartósan, keménykezűen és merev módon

a szovjetek a föld másik részén találhatóak, valamint területi viták és közvetlen fegyveres konfliktus nélkül voltak jellemezhetőek.

Az ázsiai nukleáris alakzat továbbá különös, mivel minden egyes tagjának van ellenségeskedésben része, fegyveres súrlódások, összeütközések a megoldatlan területi viták miatt a közös határok mentén, mindez egy intenzív és tartós ideológiai versengéssel együttvéve. A Szovjetuniónak keserves határon átnyúló fegyveres összetűzése volt Kínával, a hosszú határvonalán túl. Kína háborút vívott Indiával, amellyel jelentős területeket szerzett. Indiának négy háborúja volt Pakisztántól kezdve Kasmirig, valamint más vitatott határterület régiójával. Végezetül, a koreai-félsziget tanúsított közvetlen fegyveres összeütközést Japánnal, Szovjetunióval, Kínával és az USA-val. Korea továbbra is egy szétvált nemzet az éles ideológiai megosztottság miatt.

Az Eurázsiai kontinens nyugati részén sem Franciaországnak, sem Nagy-Britanniának, sem Oroszországnak, sem az USA-nak nem volt közvetlen fegyveres konfliktusa a közel múltban. Még csak nem is osztozkodnak közös szárazföldi határokon.

Végezetül csak Indiának és a (post- Szovjet) Oroszországnak van szigorú és teljes egészében polgári kézben a katonai és atomtelepítési felügyelete. Ez Észak-Korea és Kína esetében a kiszámíthatatlan és átláthatatlan kommunista kormány kezében van, ami kívül áll a demokratikus és kormányzati döntéshozástól. Pakisztánban, teljes mértékben a politikailag mindenütt jelenlévő katonai szervezetnek a kezében található. Pakisztán egy közvetlen katonai hatalom alatt élte át fennállásának több mint felét független államként.

Ami végül is távol tartotta az Egyesült Államokat és a Szovjetuniót az atomfegyverek telepítésétől, az a veszélyes és költséges küzdelem, az ún. kölcsönösen biztosított megsemmisítés elve (MAD) miatt volt. Már az ’50-es évek végén mindkét fél egyenlően elérte egymást számban, nukleáris robbanófej típusban, valamint a bomba célba jutás pontosságban. Mindkét fél elegendő robbanófejet gyártott, épített titkos raktárt és kilövő állomást ahhoz, hogy bőven túléljenek egy első becsapódást és elindítsanak egy második csapás adta lehetőséget.[10] Miután megértjük, hogy sem a megelőző sem az

---

hajtották végre. Másfelől a szovjeteket zavarta az Egyesült Államok végrehajtó, törvényhozó és igazságszolgáltató hatalma (a szovjetek ízlése szerint, túl gyakran változtak), a tucatnyi hírszerző és végrehajtó ügynökségek kaotikus felállítása, a média szerepe és a befolyásolható lobby csoportok, amik keresztülvágják az Egyesült Államok kétpártságát, minden, aminek része volt a döntéselőkészítő és hozó folyamatokban. Az amerikai műveleteket gyakran megváltoztatták vagy kicserélték. Az Egyesült Államok nem volt képes megérteni, hogy hol végződik a kommunista párt, ill. hol kezdődik a Szovjetunió kormánya. Hasonló módon a szovjetek képtelenek voltak rájönni, hogy hol végződik az egyesített amerikai állam, ill. hol kezdődik az USA kormánya. Paradox módon, az egyik politikai kultúra megakadályozta a megértését és az események megjóslását a másik számára. Ami logikus út volt az egyiknek, az teljesen elképzelhetetlen és logikátlan volt a másik fél számára.

10 Ahogy Waltz helyesen megállapította: „A hagyományos fegyvereknél megvan a lehetőség, hogy csapást mérjenek először, azért, hogy megszerezzék a kezdeti előnyt és megkezdjék a háborút. A nukleáris fegyverek megszüntetik ezt a lehetőséget. A kezdeti előny jelentéktelen […] mindkét hadviselő második csapásmérésnek lehetősége miatt. (A nukleáris fegyverek elterjedése: A vita megújult. Scott D. Segan és Kenneth N. Waltz, 2003: 112.

elébe vágó atomcsapás nem hozna döntő győzelmet, de ténylegesen kiváltaná a végső globális nukleáris holokausztot és biztosítaná a totális kölcsönös megsemmisítést, az amerikaiak és a szovjetek már kialakítottak egy kiegyenlített félelmi egyensúlyt egy kockázatos elrettentésen keresztül. Ennél fogva ez nem egy szándékos fegyveres roham (az egyenlőségért), inkább egy nem szándékos kölcsönösen biztosított megsemmisítés-MAD (az atomfegyverek megnyugtató megvalósításával, ha megfelelő mennyiség van birtokolva és átláthatatlanok a konfigurációk), ami létrehozta a bizarr kibékülési stabilitást a két szembenálló szuperhatalom között. Bár a MAD megakadályozta az atomháborút, de nem fegyverezte le a szuperhatalmakat.

Ahogy látjuk a nukleáris készlet Ázsiában légyegesen szerényebb.[11] A robbanófejek száma, a kilövő állomások és a célzó rendszer nem elegendő és nem elég kifinomult ahhoz, hogy egy második csapást mérjenek az ellenfélre. Ez a tény komolyan veszélyezteti a stabilitást és a biztonságot: megelőző vagy elébe vágó atomcsapás egy nukleáris vagy nem nukleáris állam ellen döntő lehet, különösen Dél-Ázsiában és a Koreai-félszigeten, nem beszélve Közép-Keletről.[12]

A geopolitika úgy becsli meg a potenciális veszély lehetőségét, hogy vizsgálja a hadviselő szándékának mértékét és képességét. Azonban ez az elmélet Ázsiában nem feltétlenül tartalmazza a teljes igazságot: Ázsia atomhatalmainak közeli földrajzi szomszédsága rövidebb repülési időt jelent a robbanófejek számára, ami végül is igen rövid döntési időt eredményez, hogy harcba lépjenek az ellenfelekkel. Mindemellett egy esetleges atomháború szándékos és komoly veszélye következésképpen nyilvánvaló.

A 20. század egyik legnagyobb filozófusa, a humanista, Erich Fromm írta: „…az ember azáltal tud előre haladni, hogy fejleszti az (saját) eszét, új összhangot talál…”[13]

A tapasztalatoktól és a látomásoktól hosszú út vezet a világos politikai elkötelezettséghez, ill. az összehangolt lépéshez. Viszont ahogy ezt elérik, a hadműveleti eszközök rendelkezésre állnak. A helsinki Európa esete nagyon tanulságos. Az igazat megvallva, ez a szuperhatalmak túlterjeszkedése volt, akik egymással harcoltak a világ minden részén, ami végül is a tárgyaló asztalhoz ültette őket. Fontos, hogy ez az európai népnek is egy folyamatos, határozott felszólítása volt, ami figyelmeztette a kormányokat. Miután a politikai megfontolást megszilárdították, a technikai dolgok lendületet kapnak: a közös páneurópai határok elismerése, szó szerint egyik napról a másikra nyugtatta meg a kedélyeket. A politikai, katonai együttműködés

[11] Azt feltételezik, hogy Pakisztánnak kevesebb, mint 20 indítására kész robbanófeje van, Indiának 60 körül, míg Koreának (ha van is, nem több) csak 2-3. Még Kínának, aki vezető nukleáris hatalomnak számít, sincs több mint 20.

[12] Úgy vélik, hogy Izraelnek (mint nem deklarált atomhatalom) közel 200 kis teljesítményű atombombája van. A fele közepes hatótávolságú Jericho II rakéta-, hordozható és mobil (rejtett és áthelyezhető) kilövő állomással. Irán sikeresen tesztelte a közepes hatótávolságú rakéták pontosságát és elszántan dolgozik a nagyhatótávolságú rakéták új generációján. Ezzel egy időben Irán lehet, hogy megszerzett néhány létfontosságú kettős-felhasználású (békés célokra) atomtechnológiát. Az egész Közel-Keleten megtalálható egy ambiciózus „atomcsoport” (Szaúd-Arábiával és Törökországgal, a legkevésbé félénkekkel).

[13] Erich Fromm: „A szeretet művészete”. 1956: 76. Fromm ezt a bandungi konferencia idején írta.

az ún. első helsinki kosárban volt kijelölve, ami magában foglalta a közös katonai ellenőrzést, a cserefolyamatokat, a folyamatos információ-áramlást, a korai figyelmeztető rendszert, a bizalomépítő mechanizmusokat és az állami képviselők állandó testületét (az ún. állandó bizottság). Továbbá egy fontos elszámoló testület volt kijelölve az ún. második kosárban – a fórum, ami összekapcsolja a gazdasági és környezeti kérdéseket, esetek, amik jelenleg sürgetik Ázsiát.

Kétség kívül a harmadik helsinki kosár számos vitának volt a forrása az elmúlt években, leginkább az utasítások végrehajtása alatt. Bár a nacionalizmus új hulláma, az érzelmi teher és a maradandó félelmek a múlttól, az ázsiai középosztály hatalmas, folyamatos alakítása (akiknek a befogadása elkerülhetetlen kihívást jelent a letelepedett elitnek belföldileg és megkérdőjelezik a politikájukat nemzetközileg), és a hozzá kapcsolódó új szociális együttműködés keresése – mindezeket sikeresen lehetne kezelni egyfajta harmadik ázsiai kosárban. Nyilvánvaló, hogy további szociális-gazdasági növekedés lehetetlen egy erős középosztály megalkotása és mozgósítása nélkül. A társadalom egy szegmense, ami ha egy új szociális-politikai látóhatáron tűnik fel, hagyományosan nagyon kitett és sebezhető, politikai gaztettekre és bomlasztó változtatásokra. Akárhogy is, számos OSCE megfigyelő állam van Ázsiából,[14] Thaiföldtől kezdve Korea és Japán (Indonézia, aki jelenleg fontolgatja a fórumhoz való csatlakozást). Ők egyértelműen hasznot húznak a részvételből.[15]

Következésképpen, a legnagyobb kontinensnek fontolóra kellene vennie egy saját, átfogó pánázsiai multilaterális szerkezet megalkotását. Így, biztosan nyugodhatna Helsinki vízióján. Egy valódi intézményi rendszer felállításával Ázsia újra tudná vizsgálni a jól elképzelt SAARC-ot és az elszántan megerősített ASEAN[16] fórumokat. Vizsgálva ezt a két regionális szervezetet, Ázsia meg tudja találni és ügyesen kalibrálni tudja az egyensúlyt egy ilyen jövőbeli multilaterális szervezet (biztonsági) felhatalmazásának bővítése és elmélyítése között. Adott az államok száma, ill. a sürgető szociálpolitikai, környezeti és politikai-katonai kihívások súlya.

A példátlan siker korában, ill. Ázsia páratlan fellendüléskor, egy ottani multilaterális pánázsiai megegyezés lehetőségként mutatkozik. Hegel híres mondását idézve: „a

[14] Az ún. Ázsiai Együttműködési Partnerség tagjai: Japán (1992), Korea (1994), Thaiföld (2000), Afganisztán (2003), Mongólia (2004) és Ausztrália (2009). Az OSCE-n belül, különösen Thaiföld és Japán a nagyon aktív részvételről híres.

[15] Valószínű, hogy öt másik ASEAN-ország, Bécsben képviselve, hivatalossá teszik a kapcsolatukat az OSCE-vel egy időben. Hasonló megmozdulást követhet a SAARC és az ASEAN tikársága is.

[16] Európában és Ázsiában (még a jakartai székhelyen is), gyakran megkérnek, hogy tisztázzam a (túlságosan) optimista nézetemet az ASEAN jövőbeli kilátásairól. Az ASEAN-nak és az EU-nak egyetlen választása van, hogy túléljen és sikeresen fennmaradjon (bár jelenleg sok hiányosságtól szenved, és messze van a jól működő multilaterális szerkezettől). Az EU bármilyen lehetősége Franciaország, Németország vagy Oroszország nagy területének elfoglalása, ami egyet jelentene a 18., 19. és a korai 20. századhoz való visszatéréshez, azaz az örökös háborúhoz és pusztításokhoz. Az ASEAN bármely alternatívája egy ASEAN tagállam területének elfoglalása lenne, mint Japán, Kína vagy India-vagyis kevesebb nagy blokk, egy veszélyes összecsapás esetén. Így paradox módon, az EU és az ASEAN esetén, nemcsak a belső alkalmasság, hanem a külső dolgok összefüggése is optimizmusra ad okot számomra, sikerüket illetően.

szabadság… bepillantás a szükségbe”. Hadd hirdessem végül: egy civilizált pán-ázsiai szervezet sürgető szükségességét.

Egyértelmű, hogy nincs kontinens-felszabadulás, nincs ázsiai évszázad egy multilaterális pánázsiai rendszer nélkül.

Köszönetnyílvánítás

Az utóbbi tíz évben több mint száz nagykövetet láttam vendégül az egyetemen, mintegy harmincat csak Ázsiából. Többen jelenleg is magas kormányzati pozíciót töltenek be országukban (többek között külügyminiszteri tisztségeket is). Nem lenne helyénvaló őket itt megnevezni. Azonban, hadd fejezzem ki őszinte hálámat minden beszélgetésért és találkozásért, ami segített ennek a tézisnek a megírásában. Végezetül szeretném megnevezni a következő személyeket az értékes szellemi találkozásokért és néha ellenkező, de mindig ösztönző és építő jellegű kommentekért a cikk kidolgozása során:

Őnagyméltősága Mr. Dato’ Misran KARMAIN, az ASEAN helyettes főtitkára

Őnagyméltősága Mr. I Gusti Agung Wesaka PUJA, indonéz nagykövet, állandó képviselője az ENSZ-nek, valamint más nemzetközi szervezetnek Bécsben

Őnagyméltősága Ms. Nongnuth PHETCHARATANA, thaiföldi nagykövet, állandó képviselője az OSCE-nek, ENSZ-nek, valamint más nemzetközi szervezetnek Bécsben

Őnagyméltősága Ms. Linglingay F. LACANLALE, Thaiföld fülöp-szigeteki nagykövete, az ENSZ Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági és Szociális Bizottság (ESCAP) tagja

Őnagyméltősága Mr. Khamkheuang BOUNTEUM, laoszi nagykövet, állandó képviselője az ENSZ-nek, valamint más nemzetközi szervezetnek Bécsben

Őnagyméltősága Mr. Ba Than NGUYEN, vietnámi nagykövet, állandó képviselője az ENSZ-nek, valamint más nemzetközi szervezetnek Bécsben

Őnagyméltősága Mr. Ibrahim DJIKIC, nagykövet és korábbi ashgabati OSCE-misszióvezető

Irodalom

1. DUROSELLE, J.B. (1978) *Histoire Diplomatique – Études Politiques, Économiques et Sociales.* Dalloz Printing Paris (először 1957-ben kiadva)
2. BAJREKTAREVIC, A. (2007) *Verticalization of Historical Experiences: Europe’s and Asia’s Security Structures – Structural Similarities and Differences,* Crossroads, The Mac Foreign Policy Journal, Skopje (Vol. I Nr. 4)
3. MAHBUBANI, K. (2008) The New Asian Hemisphere. Public Affairs (Perseus Books Group: 44–45.
4. BAJREKTAREVIC, A. (2008) *Institutionalization of Historical Experiences: Europe and Asia – Same Quest, Different Results, Common Futures.* Worldviews and

the Future of Human Civilization, (University of Malaya, Kuala Lumpur, November 2008) Malájzia.
5. SAGAN, S.D. and WALTZ, K.N. (2003) *The Spread of Nuclear Weapons: A Debate Renewed.* 112. p.
6. FROMM, E. (1956) *The Art of Loving.* Perennial Classics, 76. p.
7. BAJREKTAREVIC, A. (2005) *Destiny Shared: Our Common Futures – Human Capital beyond 2020,* the 5th Global Tech Leaders Symposium , Szingapúr-Sanghaj 2005 Március
8. FRIEDMAN, G. (2009) *The Next 100 Years.* Anchor Books/Random House NY
9. BAJREKTAREVIC, A. (2009) *Structural Differences in Security Structures of Europe and Asia – Possible Conflicting Cause in the SEA Theater* 4. Bécsi SEA Kongresszus, SEAS Bécs, 2009 Június
10. HEGEL, G.W.F. (1807), *Phänomenologie des Geistes.* Oxford University Press, 1977. 25. p.

(Fordította Münnich Bence.)